

## Hvordan løser vi klimakrisen?

**Menneskeskapte klimagassutslipp varmer opp jorden. Resultatet er tydelig både hjemme og ute. Flere naturkatastrofer og ekstremvær. For å løse klimakrisen må vi ta vare på naturen og kutte utslipp. Venstre har sørget for at utslippene går ned, og de er nå under utslippsnivået i 1990. Det viser at det er mulig og at politikken vår virker. Nå vil vi mer, og raskere!**

### Landet som går foran og viser vei

**Klima- og miljøutfordringene kjenner ikke landegrenser. Vi må løse dem i fellesskap.**

Norge skal bidra til klimakutt internasjonalt. Derfor vil vi at Norge skal leve opp til sin del av Parisavtalen, verdens bindende klimaavtale der flere land ble enige om å redusere egne utslipp. Vi vil redusere klimagassutslippene med minst 55 prosent innen 2030, sammenlignet med 1990, og planlegge for å nå målet med nasjonale tiltak. I 2050 skal utslippene være redusert med minst 95% og Norge skal fjerne mer klimagass fra atmosfæren enn vi slipper ut.

Det må bli enklere og mer lønnsomt for folk og bedrifter å ta miljøvennlige valg. Derfor vil Venstre gjøre det dyrere å forurense og billigere å velge grønt. Forurenser må i større grad betale for egne utslipp. Vi vil derfor øke tempoet på opptrappingen av CO<sub>2</sub>-avgiften. Slik omstiller vi økonomien i grønnere retning, samtidig som vi reduserer klimagassutslippene. Derfor må avgiften gjelde for alle sektorer. Vi ønsker å dempe uønskede effekter som flytting av utslipp til andre land og geografisk eller sosial ulikhet. På enkelte områder bør vi finne løsninger for å kompensere for uønskede effekter – enten det gjelder flytting av utslipp til andre land eller geografisk eller sosial skjevfordeling.

Vi må også sikre at norske bedrifter ikke svekker sin konkurransevne fordi vi setter strenge miljø- og klimakrav. Derfor vil vi jobbe opp mot EU for å innføre en klimatoll på varer som ikke allerede er tilstrekkelig priset med tanke på utslipp.

Vi vil innføre et utslippsregnskap over utslipp forbundet med varer vi importerer fra utlandet, og utslipp ved forbruk av det vi selger til utlandet, særlig olje og gass, og utforme egne klimamål og tiltak for å redusere disse utslippene.

Vi vil at Statens Pensjonsfond Utland (Oljefondet) skal vektlegge klimarisiko i sine investeringer. Det vil bl.a. bety reduserte investeringer i olje- og gasselskap. Fremtiden er fornybar, og det utgjør en risiko å ha for mye av våre felles sparepenger bundet opp i oljenæringen. Oljefondet er en veiviser for andre investorer og vi vil at fondet med sine investeringer skal bidra til å nå FNs bærekraftsmål.

Norge skal være en pådriver for internasjonalt klima- og miljø samarbeid. Vi vil utvide samarbeidet for å ta vare på verdens regnskoger, videreutvikle arbeidet for en bærekraftig havforvaltning og forsterke innsatsen mot miljøkriminalitet.

**Vi vil at Norge skal produsere og utvikle mer fornybar energi og grønn teknologi. Det kutter utslipp og skaper nye grønne arbeidsplasser.**

Vi vil bedre rammevilkårene for vannkraftverk. Norge har fremdeles ubrukt vannkraftpotensial og vi vil at det skal bli lønnsomt å oppgradere eksisterende kraftstasjoner uten store naturinngrep. Det skal ikke åpnes for utbygging i varig vernede vassdrag.

Energieffektivisering er et viktig klima- og miljøtiltak. Vi vil forsterke innsatsen og gjennomføre ENØK-tiltak tilsvarende 10 TWh innen 2030.

Vi vil tilpasse det norske regelverket for fornybar energi, slik at det blir enklere å bli plusskunde og selge overskudd til andre brukere. Solenergi er viktig for lokal energiforsyning og en viktig fornybar energikilde i verden. Vi vil fortsette arbeidet for å utvikle bølgekraft og tidevannskraft. Bioenergi vil fortsatt spille en viktig rolle i overgangen til fornybarsamfunnet, blant annet i fjernvarmeverk, på gårdsbruk og i private boliger.

Husholdningene er viktige bidragsyttere til redusert strømforbruk og økt strømproduksjon som f.eks. solceller. Husholdningen bør oppmuntres til dette gjennom en kombinasjon av prising av strøm og tilskudd til omlegging.

Vindkraft er en viktig fornybar energikilde der Norge har særlig gode ressurser på land og til havs. Havvind gir store muligheter som vi må satse videre på, men der offentlige midler fortsatt trengs. Vindkraft har negative konsekvenser og må ikke komme i konflikt med viktige naturverdier. Utbyggingen må ta hensyn til natur, fiske, dyreliv og behovene til lokalbefolkningen, som må gis kompensasjon gjennom avgifter. Venstre ønsker at vindkraft skal skattlegges slik at kommunene får sin del av inntekten vindkraften genererer. På land må det være en plan for tilbakeføring av områdene til natur. Utbyggingen må ta hensyn til samiske interesser og lokaldemokratiet.

Vi vil sikre gjenbruk av varme ved økt grad av energifleksible løsninger i større bygg, og stille krav til bruk av spillvarme fra industri, avfallsforbrenning og datasentre.

Krafthandel på tvers av landegrensene gjør det mulig å øke bruken av fornybar energi, samtidig som det sikrer fleksibilitet og forsyningsikkerhet i energimarkedet. Venstre vil bygge flere kraftkabler slik at vi kan utveksle mer fornybar strøm mellom Norge og Europa, fordi det er et lønnsomt klimatiltak. Vi vil også sikre tilstrekkelig nettkapasitet i hele Norge.

### **Innen 2030 skal vi oppnå femti prosent reduksjon av klimagassutslipp i petroleumssektoren. Hele verden må omstille seg fra fossil til fornybar energi.**

Produksjon av påviste olje- og gassressurser innenfor allerede tildelte lisenser vil sørge for et høyt produksjonsnivå på norsk sokkel i flere tiår. Verden har allerede funnet mer fossil energi enn klimaet tåler å utvinne. Derfor må vi slutte å lete etter mer olje og gass. Derfor mener vi at det ikke bør tildeles nye lisenser på norsk sokkel. Norge må være en pådriver internasjonalt for vern av arktiske områder.

Klimagassutslippene fra oljeproduksjon er store. Vi vil ha en omstilling til en grønn og fornybar økonomi, og vil samtidig sørge for at dagens oljeproduksjon kutter utslipp. Derfor må vi elektrifisere norsk sokkel og satse på havvind og produksjon av utslippsfri

hydrogenDagens rammebetingelser for olje- og gassvirksomhet skjevfordeler risiko fra selskapene til staten. Vi vil derfor avvikle leterefusjonsordningen, begrense friinntekten og redusere ekstra rentefradrag og avskrivningsregler slik at det er selskapene som tar risikoen.

Teknologien og kompetansen i oljeindustrien er viktig for å gjennomføre det grønne skiftet og skape nye arbeidsplasser. Vi vil legge til rette for en større grad av omstilling fra fossilbasert energiutvinning til fornybare næringer og maritim sektor.

## Ta vare på natur og kulturmiljø

**Naturen og det biologiske mangfoldet er vårt eksistensgrunnlag. Naturen kan beskytte oss mot katastrofale konsekvenser av klimaendringer og er hjem til de artene vi deler jorden med. Ikke minst er naturen kilde til livskvalitet og gode opplevelser. Derfor må vi ta vare på naturen, både for oss og dem som kommer etter oss.**

Skal vi ta vare på naturen for framtida er det en forutsetning av nye generasjoner blir kjent med og blir glad i naturen. Derfor er friluftsliv en forutsetning for vern av naturen. Vi vil bevare og grunnlovsfeste allemannsretten. Naturen har en egenverdi og en nytteverdi. Vi må derfor verne mer natur enn vi gjør i dag, både på land og til vanns. Norge skal ha en nullvisjon for tap av naturmangfold og vi vil verne minst 30 prosent av all norsk natur. Regnskogen binder store mengder karbon og holder klimaet i balanse. Derfor vil vi trappe opp arbeidet med å stoppe hogst av regnskog. Norge skal også jobbe for en ambisiøs og sterk internasjonal avtale for naturmangfoldet, etter modell av Parisavtalen.

Vi vil etablere flere nasjonalparker, utvide vernet av våtmarksområder og andre sårbare naturtyper og sørge for ti prosent skogvern innen ti år. Vi vil styrke vernet til havs med langt flere og større marine verneområder og utvide naturmangfoldloven til å gjelde i hele Norges økonomiske sone.

Vi vil innføre varig vern mot petroleumsaktivitet i spesielt sårbare områder, inkludert i og ved iskantsonen, Jan Mayen, Lofoten, Vesterålen og Senja, Skagerrak, Mørefeltene, Jærkysten og kystnære områder av Finnmark.

Vi vil sikre våre vernede vassdrag og gjennomføre en ny utvidelse av verneplanen for norske vassdrag. For å ta bedre vare på natur vil vi utvide antallet utvalgte naturtyper og prioriterte arter. Vi vil sørge for at kvalitetsnormen for villrein og villaks følges opp.

Det neste tiåret vil vi forsterke arbeidet med å restaurere ødelagte naturområder og ta vare på historiske kulturlandskap. Som en del av dette vil vi doble antallet utvalgte kulturlandskap i landbruket og styrke arbeidet for pollinerende insekter.

Forurensere skal betale. Det mener vi også skal gjelde for de som bygger ned natur. Derfor vil vi innføre en arealavgift, som gjør det ulønnsomt å bygge ned natur med unntak av der det har stor samfunnsnytte. Det gjelder spesielt myr, som binder store mengder klimagasser.

Vi vil fortsette vår nasjonale og internasjonale satsing på å bekjempe forsøplingen av havet. Plast og andre fremmedstoffer er en trussel mot havet og livet i havet.

Klimaendringene fører allerede til konsekvenser for Norge. Fremover må vi forvente mer ekstremvær og økte påkjenninger fra naturhendelser. Klimatilpasning er viktig for samfunnssikkerheten. Vi vil derfor at klimatilpasning skal spille en større rolle i beredskapsplanlegging.

Vi vil forsterke støtteordningene for vedlikehold av kulturminner og kulturmiljøer. De er viktige for kultur, natur og historie, og vi vil doble antall kulturmiljøer innen 2025. For å bevare flere kulturmiljøer må vi kompensere kulturminneeierne. Derfor vil vi øke eksisterende støtteordninger under Kulturminnefondet og fylkeskommunene. Vi vil innføre skattefradrag for vedlikeholds- og restaureringskostnader for å hjelpe eierne til å ta vare på våre felles kulturmiljøer, samt styrke sanksjonsmulighetene mot bevisst ødelegging av vernede bygg og kulturmiljøer.

Vi skal fortsette å satse på de institusjonene og frivillige som bærer kulturminnevernet i Norge. Kultur, natur og miljø henger sammen. Skal vi lære av fortiden må vi bevare et mangfold av kulturmiljøer som grunnlag for kunnskap, opplevelse og bruk.

For å sikre natur og friluftsliv for framtida må kommunene ha tilstrekkelig kompetanse og ressurser for å til å ivareta større ansvar for bærekraftig utvikling og naturvennlig arealforvaltning. Vi vil styrke vernet av strandsonen, ha økte ressurser til oppsyn av motorisert ferdsel i utmark, slik at den ulovlige kjøringen holdes på et minimum og ha strenge nasjonale begrensninger for bruken av snøskutere og andre motoriserte terrengkjøretøy og gi kommunene mulighet til å begrense bruken ytterligere

Vi vil at alle skal ha et bevisst forhold til hva nedbygging av natur har å si for omgivelsene våre. Det er kommunen som gir byggetillatelse. Derfor vil vi at alle kommuner skal ha et arealregnskap som synliggjør effekten av nedbygging. Plan- og Bygningsloven må endres så den inneholder arealkrav til grønne plasser og trær, på samme måte som at det stilles krav til lekeplasser og parkeringsplasser. Vi vil belønne kommuner som tar vare på naturmangfold og utrede hvordan dette kan gjøres i inntektssystemet til kommunene.

Vi ønsker at utbygging i naturen blir kompensert gjennom at man skal se etter arealer som kan tilbakeføres til naturen. Regionene skal bygge opp oversikt over områder som kan tilbakeføres.

Vi vil bevare de grønne beltene mellom ulike naturområder. For å sikre et størst mulig biologisk mangfold er det viktig å sikre større sammenhengende naturområder, og at vi ikke belaster dem for mye, herunder lysbelastning. Lysforurensning må defineres og settes grenser for i både kommunale og regionale og nasjonale planer. Elver og bekker må tas vare på og restaureres ved behov for å opprettholde naturverdiene og sikre de naturlige flomveiene i et våtere og villere klima. Vi må også bli flinkere til å bevare natur nær byområdene. Dette er natur mange kan nyte godt av og vi vil derfor opprette nasjonale urbane byparker, der naturen og naturopplevelsene blir ivaretatt.

Det må settes i verk nasjonale og lokale tiltak mot fremmede arter. Kontrollen med kommersiell import av levende dyre- og plantemateriale må styrkes, for å redusere innførselen av organismer med stor økologisk risiko.

Rovdyrene hører hjemme i norsk natur. Naturmangfoldloven skal ligge fast og beskytte det biologiske mangfoldet, inkludert rovdirene, i norsk natur. Bestandene av ulv, bjørn, gaupe og jerv er i dag for lave. Venstre vil ha levedyktige bestander av alle de store rovdirene, i tråd med naturfaglige anbefalinger. Vi mener det er mulig å redusere konfliktnivået mellom beitedyr og rovdyr, uten å svekke rovdyrstammene. Dagens soneforvaltning bør opprettholdes der vi har beiteprioriterte og rovdyrprioriterte soner, men noen soner bør utvides for å ivareta rovdirenes naturlige bevegelser.

Rovviltnevdene har i motsetning til sin hensikt vært med på å øke konfliktnivået i vår nasjonale debatt om rovdyr. Venstre vil vurdere mer hensiktsmessige organisasjonsformer for lokal forankring av vår nasjonale rovdyrforvaltning.

### **Vi vil gjøre det vanskeligere å velge miljøfiendtlig, og enklere å velge miljøvennlig.**

Vi vil jobbe for flere europeiske forbud mot produkter som inneholder miljøgifter. I mellomtiden ønsker vi å innføre høye avgifter på slike produkter i Norge. Slik minimerer vi bruken her hjemme. Miljøgifter ødelegger naturen vår og må bekjempes.

Vi vil innføre et forbud mot nye sjødeponier og innføre en avgift for deponi av miljøskadelig gruveavfall. Deponering av utslipp fra gruveindustrien i fjordbunnen er en trussel mot fjordmiljø, gyteområder og sjømattrygghet. Det truer grunnlaget for norsk sjømatnæring.

Vi har ennå ikke full oversikt over de potensielle konsekvensene av mineralutvinning på havbunnen og vil derfor ikke lyse ut konsesjoner uten at all risiko er nøye kartlagt og forsvarlig håndtert. Vi vil stille krav om at utslipp skal være minimale.

Vi vil styrke Enova og andre tiltak som gjør det enklere for forbrukerne å ta mer miljøvennlige valg.

### **Vi må gjennomføre en sirkulærøkonomisk omstilling som gjør det enklere for forbrukere å handle miljøvennlig.**

Derfor må vi endre måten vi produserer og forbruker varer på. Vi vil ta vare på materialer på en måte som reduserer utslipp og energiforbruk.

Vi vil styrke den offentlige bestillerkompetansen innen arkitektur og eiendom, både for nybygg og rehabilitering. Offentlig innkjøpskraft kan støtte opp om markedet for sirkulærøkonomiske løsninger i Norge.

Vi vil legge til rette for regionale industriparke som utnytter lokale energi- og materialstrømmer. Slik slipper vi blant annet lange transportetapper for restråstoff.

Vi vil trappe opp produsentenes ansvar for hele produktets livssyklus ved å innføre et digitalt produktpass. Det vil gjøre det enkelt å finne deler, viser materialinnhold, opprinnelse og miljødeklarasjon. Vi vil stille krav til at alle produkter med lang nedbrytningstid skal ha reservedeler og være reparerbare.

Vi vil gradvis øke kravet til andelen resirkulert materiale i ulike produktkategorier. Etterspørsel etter resirkulerte råvarer er en forutsetning for en lønnsom ombruks- og gjenvinningsindustri. Vi vil at det stilles krav om at plastprodukter er gjenvinnbare. Venstre vil også gjøre resirkulert plast mer lønnsomt ved å innføre en avgift på jomfruelig plast.

Vi vil gjøre det enklere og mer lønnsomt å reparere og leie ut produkter som klær, sko, sykler, verktøy og husholdningselektronikk. Vi vil sikre forbrukeres rett til å reparere og endre på produkter de har kjøpt. Vi vil også stimulere gjenbruksøkonomien ved å legge til rette for at brukte ting kan repareres med brukte deler.

Vi vil halvere matsvinnet i Norge innen 2030 og legge til rette for at restprodukter kan brukes som blant annet dyrefôr, biodrivstoff, biokull eller gjødsel. Det må bli lettere og mer lønnsomt å gi bort enn å kaste mat.

Farlig avfall er et stort miljøproblem og vi vil stille strengere krav til resirkulering og gjenvinning av farlig avfall. Dette vil redusere bruk av miljøskadelige produkter og hindre miljøgifter på avveie.

Vi vil legge til rette for mer restaurering og oppgradering av eksisterende bygg. Byggsektoren bruker på verdensbasis om lag førti prosent av alle ressurser, inkludert energi og materialer. Å ta vare på eksisterende bygg er bra for miljøet.

Vi må sikre at bygg lar seg ombruke, at byggematerialer lar seg gjenvinne, og at klimavennlige bygningskomponenter blir brukt. Om få år må alle byggeplasser være avfallsfrie.

### **Frihet til å reise grønt**

Vi vil halvere utslippene fra transportsektoren innen 2030 sammenlignet med 2005. Da trenger vi velfungerende miljøvennlige transportløsninger.

Vi vil satse på miljøvennlige alternativer som elektrisitet, avansert biodrivstoff, biogass, ammoniakk og utslippsfri hydrogen. Miljøvennlig transport er nøkkelen til å kutte utslipp. Alle vinner på at flere får friheten til å velge grønt.

Transporttilbudet skal være miljøvennlig, effektivt, trygt og rimelig. Hvilken transportløsning som er riktig, varierer fra sted til sted. Vi satser ikke på én teknologi eller én løsning, men på noen grunnleggende prinsipper.

**Byene vokser, og det gjør også behovet for bedre grønne transportløsninger. Vi vil satse på grønne løsninger der innbyggernes behov kommer først.**

Vi vil gjøre det billigere å velge kollektivtransport. Det klimavennlige alternativet skal alltid være det beste, enkleste, raskeste og rimeligste. For barn, unge og studenter er kollektivtransport viktig for frihet i egen hverdag. Derfor vil vi innføre et nasjonalt

ungdomskort som gjør det enklere og mer tilgjengelig å reise kollektivt. Vi ønsker også gode familierabatter på buss og tog, slik at flere familier kan velge vekk bilen.

Vi vil videreføre byvekstavtalene og åpne for nye, uten at de skal gå på bekostning av finansieringen til eksisterende avtaler. Dette er avtaler mellom staten, fylkeskommunen og kommunen, som finansierer mer grønn bytransport og reduserer utslipp.

Vi vil at staten skal som hovedregel ta halvparten av regningen for større kollektivutbygginger, og ta opptil to tredjedeler når utbyggingen er del av en byvekstavtale.

Innen 2025 vil vi at all kollektivtransport skal være fossilfri. Vi er godt på vei mot utslippsfri kollektivtransport, og flere alternativer drives allerede med fornybar energi.

Å gå, sykle eller ta kollektivtransport gir reisefrihet uten privatbil. Vi vil sikre raskere utbygging av gang- og sykkelveier og innføre nasjonale retningslinjer som oppmuntrer til å sette av areal for gang- og sykkelveier.

Vi vil prioritere utbygging av jernbane, kollektivtransport og gang- og sykkelveier. Når det gjelder utbygging av motorvei, vil vi prioritere de prosjektene som også har et stort forbedringspotensial for miljø, bymiljø og trafiksikkerhet.

Vi vil gi storbyene frihet til å velge om de vil overta ansvaret for den lokale kollektivtransporten, slik at de kan tilby innbyggerne sømløse reiseopplevelser.

Vi mener bompenger er et viktig virkemiddel for å redusere trafikk og finansiere bedre kollektivtilbud i byområdene våre. Samtidig rammer dagens bompengesystem urettferdig på grunn av sin rigide utforming og manglende fleksibilitet. Vi vil innføre satellittbasert veiprising, gitt at personvernet ivaretas. Et modernisert veiprisingssystem kan bidra til fortsatt høy legitimitet for brukerbetaling på vei.

Vi støtter tiltak som bidrar til å begrense bilbruk og skaffer inntekter til et bedre kollektivtilbud. Biltrafikken kan ikke vokse i byene fordi det gir for mye støy, støv og tar for mye plass. Hva som er de største utfordringene varierer fra by til by. Derfor er det fornuftig at byene i større grad selv kan bestemme i spørsmål om kollektivfelt, etablering av bilfrie områder, nullutslippssoner og tilrettelegging for miljøgater.

**Vi vil at folk skal kunne bosette deg der de vil. Vi vil gi distriktene et like grønt transporttilbud som byene.**

Vi vil legge til rette for hyppigere frekvens for kollektivtrafikk i distriktene og satse på fleksible småskalaløsninger, for eksempel minibusser som henter og bringer på forespørsel.

Vi vil prioritere å utvide alle riksveier slik at de kan få gul midtstripe. Vi vil også sikre mot ras og flom, og øke vedlikeholdet av broer og tunneler. Å kunne reise trygt, effektivt og miljøvennlig skal være mulig i hele landet.

Vi vil investere mer i fylkesveinettet for å sikre varetransport og framkommelighet i distriktene. Vi vil videreføre og forbedre fergeavløsningsordningen, som stimulerer til nye fastlandsforbindelser. Slik opprettholder vi et godt transporttilbud i hele landet.

Ekspressbussnettet er et svært viktig kollektivtilbud for reisende mellom fylker og landsdeler. Vi vil stille krav til at ekspressbussene bruker nullutslippsløsninger innen 2025.

**Teknologi gjør det enklere å velge grønne transportalternativer. Vi vil få fart på omstillingen.**

Vi vil fortsatt være elbilens forkjemper og vil sikre elbilfordeler ut 2025 for å nå målet om at alt nybilsalg skal være nullutslippsbiler. Norge ligger i dag i verdenstoppen i andel elbiler. Elbilpolitikken er et eksempel på at det er mulig å erstatte fossile løsninger med fornybare, uten å gi forbrukeren et dårligere tilbud. Så lenge elbiler ikke er konkurransedyktige på pris, må vi beholde kjøpsfordelen som gjør at det alltid lønner seg å velge elbil. For å sikre at elbil blir et fullgodt alternativ over hele landet, vil Venstre bygge ut flere ladestasjoner i distrikts-Norge.

Vi vil fortsette å utvikle bruk av norskprodusert bærekraftig biodrivstoff. Biodrivstoff er et viktig tiltak for å redusere utslipp på norske veier. Vi ønsker å øke bruken av bærekraftig biodrivstoff og fjerne biodrivstoff som ikke er bærekraftig.

Tungtransporten må bli mer bærekraftig. Derfor vil Venstre sørge for energistasjoner for tungtransport tilrettelagt for nullutslippsteknologi som utslippsfri hydrogen, biodrivstoff og elektrisitet. Vi vil sikre ladeinfrastruktur i hele landet, etablering av minst 30 hydrogenfyllestasjoner og et nasjonalt nett av fyllestasjoner for biogass innen 2025. Fyllestasjonene må også være tilpasset for tungtransport. Vi vil bygge bedre infrastruktur for lading og påfyll av fornybart drivstoff i hele landet. Slik kan fornybart drivstoff bli et reelt alternativ alle steder i Norge.

Vi vil etablere flere pilotprosjekter for selvkjørende kjøretøy, fordi de bidrar til trafiksikkerhet og mindre forurensing.

Vi vil sette krav om at alle offentlige innkjøp tar i bruk nullutslippstransport der det er mulig. Det offentlige har en særlig viktig oppgave med å stille krav om null- og lavutslippsløsninger ved offentlige innkjøp.

**Vi vil satse på jernbanen, for å flytte mer godstransport fra veg til bane og å få raskere og bedre jernbaneløsninger for passasjertransport som knytter bo- og arbeidsregioner sammen.**

Vi vil øke antall togavganger ved å bygge flere dobbeltspor, flere kryssningsspor, og ved å velge ruteplaner som gir mer kapasitet. Vi vil jobbe for høyhastighetsbaner som knytter sammen våre store byer, og knytter Norge sammen med kontinentet. Vi må redusere reisetiden mellom de store byene og mellom Norge og andre europeiske land. Vi vil ha flere avganger, sette ned billettprisene på de samme togstrekningene og bidra til et felles billettsystem i Europa. Vi vil også jobbe for effektive jernbaneløsninger i norske bo- og arbeidsregioner og gjøre det rimeligere for pendlere å reise kollektivt. Derfor vil vi innføre



makspris på månedskort. Gjør vi det flytter vi også mest mulig flytrafikk til bane. Vi vil øke antall soveplasser på norske nattog og legge til rette for nattog fra Oslo til europeiske storbyer som Berlin. Nattog er et viktig tilbud for å redusere jobbreiser med fly.

Vi har vært pådrivere for og satt i gang utredning av jernbane i Nord-Norge. Vi vil fortsette dette arbeidet for fremtidens nødvendige klimavennlige transportløft mellom nord og sør.

Vi vil fortsette å sette driften av jernbanestrekninger ut på anbud, slik at vi frigjør mer penger til å investere i selve jernbanenettet. Vi vil også utrede muligheten for å etablere Nye Baner, etter modell fra Nye Veier. Ved å åpne for å la private drive jernbane gjennom anbud vil staten de neste årene spare mange milliarder kroner og skape et bedre togtilbud.

### **Vi vil satse på grønn skipsfart og sikre Norges verdensledende rolle på feltet.**

Vi vil bruke offentlig støtte og innkjøp for å øke innovasjonskraften i grønn skipsfart. Det bidrar til å skape nye grønne arbeidsplasser og utvikler ny teknologi samtidig som vi reduserer klimagassutslipp hjemme og ute.

Vi vil legge til rette for utvikling og bruk av selvstyrte skip som kan gi lavere kostnader, tryggere seilingsruter og energieffektivisering. Dette vil være et konkurransefortrinn for norsk skipsnæring.

Vi vil legge til rette for areal i havnene for ulike miljøfyllestasjoner for både skip, tungtransport og fritidsbåter. I fremtiden vil flere skip bli drevet både på utslippsfri hydrogen, ammoniakk og batteri.

Vi vil utvide nullutslippskravet for cruisetrafikk i verdensarvfjordene til å gjelde langs hele kysten og legge til rette for landstrømanlegg og fyllestasjoner i alle aktuelle havner.

Vi vil ha mer gods over fra vei til sjø og bane. Det er bra for miljøet og reduserer klimagassutslipp. Derfor vil vi bygge flere omlastningsterminaler fra land til sjø og bygge ut infrastruktur som gjør det enklere å få frakt over fra tog og lastebil til båt.

Vi vil satse på sjøen som transportåre i større grad også for kollektivtransport, med utslippsfrie hurtigbåter.

Vi vil få slutt på dumping av kloakk i sjøen og vil derfor bygge ut landfasiliteter i det mest trafikkerte området mellom Lindesnes og svenskegrensen. På sikt ønsker vi å innføre et forbud mot å dumpe kloakk direkte i sjøen.

Vi vil innføre elbåtsfordeler for fritidsbåter etter modell fra elbilfordelene. Fossile fritidsbåter slipper ut store mengder CO<sub>2</sub>, samtidig som elektriske fritidsbåter er på vei inn i markedet. Derfor vil vi gjennom elbåtsfordeler gjøre det lettere for flere å velge elektrisk. Vi vil også ha kondemneringsordning for lastebåter innført slik at materiale gjenvinnes.

**Vi vil ha utslippsfrie fly og mer transport fra luft over på jernbane. Vi vil se den første kommersielle nullutslippsruten i Norge innen 2025. Norge skal være først og best på nullutslippsfly.**

Vi vil opprettholde flytilbudet og sikre ikke-kommersielle ruter med lavere priser enn i dag gjennom offentlige rutekjøp der det ikke finnes gode alternativ til fly. Samtidig vil vi gjøre disse reisene mest mulig miljøvennlige ved å legge til rette for å drifte kortbanenettet med elfly innen få år. I tillegg vil vi øke innblandingskravet for avansert biodrivstoff i flydrivstoff.

Vi vil endre flypassasjeravgiften til en miljøavgift basert på utslipp, slik at flyselskapene gis insentiv til å redusere utslipp og samtidig bruke kapasiteten på flyene bedre enn i dag. Vi mener at lange flyreiser bør ha en høyere klimaavgift enn i dag. Derfor vil vi øke flypassasjeravgiften for flyreiser utenfor Europa.

Dagens taxfree-ordning gjør at vi subsidierer forurensende flyreiser med skattefritak på alkohol og tobakk. Vi vil avvikle ordningen og kompensere Avinor og private flyplasser gjennom tilskudd over statsbudsjettet.

Vi vil bremse økningen i klimafiendtlig flytransport ved å si nei til flere rullebaner på Gardermoen og Flesland.